

MODERN AHLAK FELSEFESİNDE ÖZGECİLİK PROBLEMİ

YAYIN TANITIMI

Arş. Gör. Umut AYHAN

Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi

Edebiyat Fakültesi Felsefe Bölümü

umut.ayhan@hbv.edu.tr

ORCID: 0000-0001-5106-3931

Recep Batu Günör, Ahlak Felsefesinde Özgecilik, Atlas Yayınları, 2020, 152s. ISBN: 6059689434

Felsefe, farklı değerlendirme olanakları sunan yeni bakış açılarını kazandırmaya muktedir kavramsallaştırmalara her zaman ihtiyaç duyar. Fakat iki-bin-beş-yüz yıllık felsefe tarihinde o kadar çok kavramsallaştırma, o denli sorunsallaştırma birikmiştir ki hem yeni ve sistemli hem de işe yarar bir kavramsallaştırmaya ulaşmak zordur.

Günör'ün eseri, bu zor görevi layıkıyla yerine getirmiş bir kitaptır. Özgecilik ya da diğer kâmlık, insanlık tarihinden beri bilinen ve uygulanan bir edim olmasına rağmen, karşıtı olan egoizmle karşılaştırıldığında literatürde *bu isimle* pek de hak ettiği yeri almamış olduğunu görürüz. Bu nedenle, özellikle Türkçe literatürde Günör'ün eserine kadar felsefe ve felsefe tarihi içerisinde özgeciliğe yönelik sistematik bir araştırmanın eksikliği vardı. Toplumsal ve bireysel yaşamın bu denli merkezinde olan bir pratiğin, bir felsefe kavramı olarak Türkçe literatüre sistemli bakış açılarını mümkün kılacak ölçüde girmiş olması, Türk felsefesi için elbette bir kazanımdır.

Bir felsefe kavramı olarak özgecilik, kişinin kendi ilgilerini göz önüne almadan, başka insanların selamati için eylemde bulunabileceğini ve ahlakiliğin de bunu gerektirdiğini iddia eder. Bu tanım açısından özgeciliğin iki yönü vardır. İlki insanla ilgili bir varsayım içerir: insan özgeci davranabilir. İkincisi ise etik eylemin ilkesi ile ilgilidir: bir davranışı iyi kılan şey, failin sahip olduğu özgeci motiftir. Bu iki mesele birbirinden farklıdır ve bu nedenle özgeciliğin analizi, bu ayrımın bilincinde olmayı gerektirir. Günör de eserini bu ayrımın bilincinde olarak yazmış ve özgeciliğin iki yönünü yeri geldikçe titizlikle serimlemiştir.

Yazarın üslubu, sade ve akıcıdır. Anlaşılması zor karmaşık cümleler yerine mantıksal akışın takip kolayca takip edilebileceği, konunun ve ele alınış tarzının ciddiyetine rağmen okuması ve anlaşılır bir yazım tarzı seçilmiş olması sadece akademik camiaya değil genel okuyucu kitlesine de hitap edebilmesini mümkün kılmıştır.

Kitap giriş, üç ana bölüm ve sonuçtan oluşmaktadır.

Giriş bölümünde özgeciliğin literatürdeki azlığı vurgulanarak çalışmanın dolduracağı boşluğa işaret edilmektedir. Buna ek olarak özgeciliğin genel tanımı verilmiş ve egoizm ile karşıtlığı tespit edilmiştir. Ayrıca özgeciliğin nasıl mümkün olduğunun sorunsallaştırıldığı belirtilmiştir. Toplumsal algının olumlu olmasına rağmen ihmal edilmiş olduğunun belirtilmiş olması, eserin belli bir duyarlılıkla kaleme alınmış olduğunu göstermektedir. Nihayet yazar bu bölümde özgecilik lehine tarafını açıkça ortaya koymaktadır fakat bu tutumu, eserin bütün olarak nesnellliğini yitirmesine de yol açmamıştır.

Yazar metnin ana bölümlerini, özgeciliği kavramsallaştırma adına genelden özele doğru giden bir sistematik içinde kaleme almıştır. Özgecilik en temelde bir ahlak felsefesi kavramı olduğundan, *ilk ana bölümü* 'ahlak' ve 'ahlak felsefesi' kavramları iki alt bölümde genel hatlarıyla serimlenmiştir. Ahlak kavramı, pratik ve teorik görünümleri gösterilmiştir. Çeşitli ahlak tanımları incelenmiştir. Sadece ahlak kavramı analiz edilmemiş, özgeciliğin ahlaki eylemin ilkesi sorunuyla da ilgili olduğu meselesi burada ortaya konmuştur. Ahlak felsefesi ise toplumsal alan

ile ilişkisi ve düzenleyici bir yapıya sahip olması bakımından incelenmiştir. Ahlak felsefesinin üç türü ayırt edilmiştir: betimsel, normatif ve metaetik. Son olarak özgeciliğin ahlak felsefesindeki yeri tartışılmıştır.

İkinci bölüm, özgecilik kavramının ve özgecilik düşüncesinin analizinden oluşur. İlk önce özgeciliğin kelime anlamı ve farklı dillerde karşılığı sunulmuştur. Özgeciliği imleyen birçok kavram bulunmaktadır. Yazar bu durum tespitini yaptıktan sonra özel olarak özgecilik kavramının düşünce tarihine girmesinin Comte ile olduğu tespitinde bulunmaktadır. Öte yandan, özgecilik yerine başka kavramların kullanılmış olması tespiti de yazarın sonraki bölümde felsefe tarihinde özgeciliği sistemleştirirken, bu kavramı kullanmasa da düşüncelerinde özgeciliğe yer veren düşünürleri ele alabilmesinin zeminini oluşturmaktadır. Son olarak yazar kitabının en önemli bölümüne karşık gelen, özgeciliğin felsefi olarak incelenmesinden önce bu kavramın biyoloji, psikoloji ve iktisat alanlarındaki kullanımlarına da kısaca değinerek kavramın kullanım ve ele alınış biçimlerinin genişçe yönelik bize ipuçları sunmaktadır.

Üçüncü ve son bölüm, kitabın da adını taşıyan 'Modern Ahlak Felsefesinde Özgecilik Problemi' adını taşır ve söz konusu kavramın felsefi ve felsefe tarihindeki incelenmesini içerir. Özgeciliğin felsefi olarak ele alınmasının ön koşulu olarak birey, toplum ve ikisi arasındaki ilişkiye yönelik bir kavrayışın gerekliliği ortaya konmuş, özgecilik tartışmasının bu noktadan hareketle yapılması gerektiği vurgulanmıştır ki bu da özgecilikle ilgili insan anlayışına yönelik araştırmaya karşılık gelmektedir. Ayrıca özgeciliğin felsefede ele alınmasıyla ortaya çıkan soru ve sorunlar alanları belirtilerek felsefe içinde sorunun farklı farklı ele alınış biçimleri ortaya konmuştur. Bölümün bundan sonraki kısmı özgeciliğin egoizm ile karşılık içerisinde ele alınmasından oluşmaktadır. İlk egoizm bir kavram olarak tanıtılmıştır. Egoizmin pratik ve teorik anlamları ortaya konmuş, hem insanın özünde egoist olduğuna yönelik hem de etik ilkenin egoizm olduğuna yönelik anlayışlardan bahsedilmiştir. Egoizm ile faydacılık ve hazcılık arasındaki ilişkiler, benlikler ve farklılıklar incelenmiştir. Ayrıca egoizmi destekleyici ve karşıt argümanlar örneklerle sıralanmıştır. Bölümün devamında egoizmi savunan üç filozofun (Thomas Hobbes, Bernard de Mandeville, Ayn Rand) ve özgeciliği temsil eden iki filozofun (Arthur Schopenhauer, Edward Moore) konu hakkındaki görüşleri değerlendirilmiştir. Metin, özgeci teoriler arasında da kavramsal bir ayrıma başvurarak duygu temelli özgeciliği (Francis Hutcheson, Adam Smith, David Hume) ve akıl temelli özgeciliği (Immanuel Kant, Thomas Nagel) söz konusu filozoflar özelinde incelenerek tamamlanmıştır.

Felsefede kavramsallaştırmalar, görüntüyü büyüten, küçülten ya da değiştiren mercekler gibi iş görürler. Bir konuyu, sorunu ya da düşünürü yeni gözlerle görmemize olanak tanırlar. Özgecilik kavramının felsefi olarak sistematik bir hale getirilmesi, bazı büyük düşünürlerin, örneğin Platon'un hiç de özgeci olmadığı bir anda görünür olmasını sağlar. Eserlerinin birçoğu etik ve erdemle ilgili olan, erdemle olduğu kadar varlığın ve bilginin de temelinde En Yüksek İyi'yi koyan Platon'da etik alanın kurucu unsuru adalettir. Adalet ise özgeciliğin öncelidiği *ötekinin* selametindense genel olarak *toplumun* selameti içindir. En Yüksek İyi, *öteki* için değil sadece kendisi için istenendir. Toplumun devamlılığı etik öznenin öznel deneyiminde bir birey olarak beliren *diğer insanın* devamlılığından daha iyidir elbette. Ötekinin selameti, ancak En Yüksek İyinin hizmetinde bir anlamı varsa o da ancak bir araç olarak söz konusu olabilir. Bu nedenle, ötekinin selamati için yapılan herhangi bir davranış etik bir değere sahip olabilir belki, fakat asla etik davranışı etik yapan şey olarak bir ilke, bir temel teşkil edemez. Bu nedenle özgeci davranış, nasıl bir arkaplana sahip ise ona göre iyi, nötr ve hatta kötü olabilir.

Görüleceği üzere özgecilik kavramı bir düşünürün felsefesi hakkında dahi bize farklı unsurları açıklamakta, yeni bakış açıları geliştirmeye olanak tanıyan imkanlar sunmakta ve yazarın da yaptığı gibi ahlak felsefesinin tarihine de yeni bir ışık tutmaktadır. Günör'ün eseri, bütün bu bakımlardan, Türkçe felsefe literatüründe nasıl bir boşluğu doldurduğu rahatça görülebilir.